

**Міністерство екології та природних
ресурсів України**

**Департамент екології та природних
ресурсів Львівської обласної
державної адміністрації**

ЗВЕРНЕННЯ

**щодо підтримки клопотання ініціативної групи про створення
ботанічного заказника загальнодержавного значення «Малополіський
шафран», орієнтовною площею 500га, без вилучення лісових насаджень
у користувача, на території Великомоствівської міської ради
(Великомоствівське лісництво ДП «Жовківське лісове господарство»)
Сокальського району Львівської області**

Сокальська районна рада, розглянувши лист голови постійної комісії з питань агропромислового комплексу, земельних відносин, екології, раціонального природокористування та розвитку сільських територій Сенюка А.І. № 30-11-01 від 30.11.2017 року (з клопотанням ініціативної групи за № 30-08-2017 від 30 серпня 2017 року, а саме: Сенюка Андрія Івановича – депутата, голови постійної комісії Сокальської районної ради з питань агропромислового комплексу, земельних відносин, екології, раціонального природокористування та розвитку сільських територій, Сороки Мирослави Іванівни – доктора біологічних наук, професора кафедри ботаніки, деревинознавства і недеревних ресурсів лісу Національного лісотехнічного університету України, Ройка Ярослава Григоровича – міського голови м. Великі Мости), клопоче в порядку статті 51 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» щодо надання дозволу та погоження на створення ботанічного заказника загальнодержавного значення «Малополіський шафран» орієнтовною площею 500га, без вилучення лісових насаджень у користувача, на території Великомоствівської міської ради (Великомоствівське лісництво ДП «Жовківське лісове господарство» Сокальського району Львівської області.

Україна є договірною стороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (м. Берн, 1979 року), про що свідчить Закон України «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі» (від 29 жовтня 1996 року N 436/96-ВР Бернська конвенція). У зв'язку із цим особлива увага в Україні приділяється зникаючим та вразливим видам, зокрема і тим, які знаходяться у відокремлених локалітетах за межами основного ареалу поширення.

Згідно із Указом Президента України від 01.12.2008 року №1129/2008 «Про розширення мережі території національних природних парків та інших природно-заповідних об'єктів», загальнодержавною програмою збереження біорізноманіття на 2005-2025 роки (розпорядження Кабінету Міністрів

України від 22 вересня 2004 р. № 675-р), «Регіональною цільовою екологічною програмою розвитку заповідної справи у Львівській області на період 2009-2020 роки», затвердженої рішенням Львівської обласної ради від 02.12.2008 р. № 765, Програмою охорони навколишнього природного середовища Львівської області на 2016-2020 роки, Програмою охорони навколишнього природного середовища Сокальського району Львівської області на 2016-2020 роки, затвердженої рішенням Сокальської районної ради від 31.03.2016р. № 71, створення ботанічних природно-заповідних об'єктів, в тому числі заказників, відповідає завданням максимального зміцнення генетичної основи біорізноманіття держави та оптимізації природно-ресурсного потенціалу території.

Пропонована назва відображає основну мету заказника – охорону унікального малополіського локалітету шафрану Гейфеля (*Crocus heuffelianus* Herb.), який знаходиться за межами суцільного ареалу виду. Просимо підтримати процес підготовки наукового обґрунтування, створення вище вказаного об'єкту природно-заповідного фонду, погодження його площі, та всієї необхідної документації.

Сучасна мережа природоохоронних територій Сокальського району. Природоохоронні території Сокальського району станом на 01.01.2017 року охоплюють 3299,10 га із 157300,00 га загальної площі району, або ж 2,1% площі району, що за сучасними вимогами європейського співтовариства є недостатнім. Більшість природоохоронних об'єктів було створено в 1978 - 1984 роках, і лише у 2011 році п'ять дерев були оголошені ботанічними пам'ятками природи місцевого значення. Враховуючи ці факти, можна зробити висновок, що робота з виявлення особливо цінних природних об'єктів з метою їх збереження у Сокальському районі за період незалежності України з 1991 року до 2016 року практично не проводилася. Показовим є той факт, що на природно-заповідні об'єкти, що розміщені на Малому Поліссі, в межах району припадає 202,00 га, а на об'єкти, які територіально належать Волинській височині – 3097,10 га. Зрозуміло, що такі площі не дають можливості вберегти малополіські види та природні біотопи, які внаслідок тотальної меліорації та розвиненої інфраструктури гірничо-видобувної промисловості зникають з території району.

На сьогоднішній день до природно-заповідного фонду в межах Сокальського району належать такі об'єкти (табл. 1):

Таблиця 1

Об'єкти природно-заповідного фонду Сокальського району

Назва об'єкта ПЗФ	Категорія	Площа, га	Адміністративне розташування та місцезнаходження об'єкту ПЗФ	Назва підприємства, установи – землекористувача (землевласника), у віддані якого знаходиться об'єкт ПЗФ	Рішення, згідно з яким створено об'єкт ПЗФ
Території та об'єкти ПЗФ загальнодержавного значення					

Волицький	ботанічний заказник	150,00	Сокальський р-н, Волицьке л-во, кв.22 (в.3), 23 (в.2), 24 (в.2)	ДП «Рава-Руський лісгосп»	1978*
Території та об'єкти ПЗФ місцевого значення					
Борове	заповідне урочище	25,00	Сокальський р-н, Великомоствіське л-во, кв.16, в.5,16	ДП «Жовківський лісгосп»	1984*
Велико-моствіське	заповідне урочище	27,00	Сокальський р-н, Великомоствіське л-во, кв.20, в.4	ДП «Жовківський лісгосп»	1984*
Борок	заповідне урочище	34,00	Сокальський р-н, Сокальське л-во, кв.40, в.3, кв.43, в.2	ДП «Радохівський лісгосп»	1984*
Парк XVIII ст.	Ботанічна пам'ятка природи	5,00	Сокальський р-н, с. Тартаків	Тартаківська сільська рада	1984*
Федорівка	Ландшафтний заказник	1409,00	Сокальський р-н, Сокальське л-во, кв.72-88	ДП «Радохівський лісгосп»	1984*
Великий ліс	Лісовий заказник	1649,00	Сокальський р-н, Радохівський р-н, Сокальське л-во, кв.44-45, 57-71	ДП «Радохівський лісгосп»	1984*
Віковий ясен	Ботанічна пам'ятка природи	0,05	м. Сокаль, біля церкви	Сокальська міська рада	1984*
Віковий ясен	Ботанічна пам'ятка природи	0,05	Біля м. Сокаль,	Сокальська міська рада	1984*
Дуб Куличків	Ботанічна пам'ятка природи	0,00	с. Куличків, Сокальський р-н.	Великомоствіська рада	2011*
Дуб Длань Русі	Ботанічна пам'ятка природи	0,00	с. Велике, Сокальський р-н. Бендюзьське л-во, кв.62, в.6	ДП «Радохівський лісгосп»	2011*
Дуб Спасителя	Ботанічна пам'ятка природи	0,00	с. Муроване, Сокальський р-н.	Мурованська сільська рада	2011*
Ясен Яна Павліковського	Ботанічна пам'ятка природи	0,00	м. Угнів, Сокальський р-н.	Угнівська міська рада	2011*
Липа Святого Михайла	Ботанічна пам'ятка природи	0,00	с. Бодячів, Сокальський р-н.	Смиківська сільська рада	2011*

1978* - Постанова Ради Міністрів УРСР від 03.08.1978 р. №383.

1984* - Рішення виконкому Львівської обласної ради від 09.10.1984р. №495.

2011* - Рішення Львівської обласної ради від 14.07.2011 №206.

Площа. Унаслідок обстеження у 2017 році території Великомоствівського лісництва ДП «Жовківське лісове господарство» виявлено, що ценопуляція шафрана Гейфеля є дуже великою і охоплює 1-15 квартали лісництва загальною площею 1235,5 га.

Навесні 2018 року планується провести детальні дослідження та створити ботанічний заказник загальнодержавного значення «Малополіський шафран» орієнтовною площею 500 га. До заказника планується відвести особливо цінні ділянки лісових фітоценозів, у яких росте шафран Гейфеля (без вилучення їх у користувача).

Місцезнаходження. Пропонований до утворення заказник знаходиться у Львівській області, Сокальському районі поблизу м. Великі Мости в урочищі «Чорний ліс» на території Великомоствівського лісництва ДП «Жовківське лісове господарство» Великомоствівської міської ради, за межами населеного пункту.

Форма власності із зазначенням всіх землекористувачів (землевласників). Форма власності державна, територія знаходиться у користуванні та належить ДП «Жовківське лісове господарство», Великомоствівському лісництву. Територія майбутнього заказника знаходиться у Великомоствівському лісництві (урочище «Чорний ліс») і охоплює квартали № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, (картосхема додається).

Географічне положення об'єкта. Територія проектного заказника лежить в межах фізико-географічної області Малого Полісся, яке межує із Волинською та Подільською височинами та утворює внутрішню понижену рівнину з меншими абсолютними висотами порівняно з навколишніми височинами. Воно являє собою затоку з поліськими ландшафтами, що оточені лісостеповими районами. Західна частина Малого Полісся розташована в межах Галицько-Волинської западини, а східна – на Волино-Подільській плиті (Геренчук, 1980).

Природні характеристики території розташування об'єкта. Територія, пропонована до заповідання, представляє найбільш типову частину Малого Полісся. Обстежені лісові квартали знаходяться недалеко від Волинської височини поблизу Сокальського пасма. Це невисоке (до 290 м) хвилясте підвищення, що простягається широтно і продовжується на заході в Польщі і на сході - у Волині. У височину врізаються долини річок, що виходять до основної долини Бугу. Діапазон абсолютних висот коливається від 187 до 330 м, найнижчою є північна частина з середніми висотами 203-220 м н.р.м. Дуже цікавими формами рельєфу у межах обстеженої території є суходільні дюни, що охороняються багатьма природоохоронними реєстрами Європи як природні біотопи з бореальною та псаммофільною рослинністю. Дюни мають відносні висоти 5-25 м, а крутизна їх схилів - 3-7-15 градусів.

Найбільш розповсюдженими ґрунтами є дерново-підзолисті, із яких переважають дерново-середньо-підзолисті і дерново-слабопідзолисті. Дерново-слабопідзолисті оглеєні ґрунти займають понижені, слабо дреновані

межиріччя. На територіях з близьким заляганням ґрунтових вод сформувались дерново-глеєві ґрунти. У місцях виходу на поверхню крейдяних мергелів утворились характерні для Малого Полісся і поширені у межах описаних кварталів дерново-карбонатні ґрунти з високим вмістом гумусу. В широких долинах рік мозаїчно розповсюджені дернові, лучні та лучно-болотні ґрунти. Значні площі в долинах рік займають також ґрунти торфово-болотні, мулуваті-торф'яністі і торф'яністі.

Клімат відображає, в основному, клімат цілого Малого Полісся. Він є помірно континентальним. Середня температура повітря за рік становить +6,8°C, абсолютний мінімум температури взимку –34°C, максимум влітку +37°C, амплітуда коливань температур знаходиться в межах 70°C.

За своїм режимом ріки відносяться до типу рівнинних рік, переважно снігового живлення, вони течуть у слабо виражених долинах, а на межиріччях багато майже безстічних заболочених понижень. Стік ґрунтових вод відбувається в північному напрямку відповідно з загальним нахилом місцевості та розподілом вододільної мережі. Річкові долини мають невеликий ухил, що сприяє процесам заболочення. Характерним в режимі рік є яскраво виражений паводок. Ступінь дренажності гідрографічною сіткою – середня. Ґрунтові води на рівних підвищених ділянках знаходяться на глибині 2-8 м, а на пониженнях – 0,2-1,5 м.

Характеристика флори. Як показали наші дослідження, флора та рослинність цієї території є унікальними. Трикратним геоботанічним описом кварталів зафіксовано 152 види, більшість з яких є характерними для широколистяних лісів. Сам по собі цей факт свідчить про високу наукову цінність обстежених кварталів. Фоновими видами для території проєктованого заказника є анемона дібровна (*Anemone nemorosa* L.), а. жовтецева (*A. ranunculoides* L.), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum* Huds.), копитняк європейський (*Asarum europaeum* L.), зірочник ланцетовидний (*Stellaria holostea* L.), ряст ущільнений (*Corydalis solida* (L.) Clairv.), підмаренник запашний (*Galium odoratum* (L.) Scop.), осока волосиста (*Carex pilosa* Scop.), о. пальчаста (*C. digitata* L.), жовтець кашубський (*Ranunculus cassubicus* L.), щитник шартрський (*Dryopteris carthusiana* (Vill.) H.P.Fuchs), пшінка весняна (*Ficaria verna* Huds.), горлянка повзуча (*Ajuga reptans* L.) тощо. У пониженнях місцях до них приєднуються гідрофіти – калюжниця болотна (*Caltha palustris* L.), підмаренник болотний (*Galium palustre* L.), гадючник оголений (*Filipendula denudata* (J. et C.Presl.) Fritsch), гравілат річковий (*Geum rivale* L.), жовтяниця черговолиста (*Chrysosplenium alternifolium* L.) та ін.

Більш типовою для Малого Полісся є ценофлора бореальних видів, прив'язаних до піщаних дюн (кв. 10 Великомоствіського лісництва). Серед них мохи – плевроцій Шребера (*Pleurozium schreberi*), зозулин льон звичайний (*Polytrichum commune*), птіліум гребінчастий (*Ptilium crista-castrensis*), левкобрій сизий (*Leucobryum glaucum*), покритонасінні – верес звичайний (*Calluna vulgaris* (L.) Hull), брусниця (*Rhodococcum vitis-idaea* (L.) Avror.), чорниця (*Vaccinium myrtillus* L.), одинарник європейський (*Trientalis europaea* L.), грушанка круглолиста (*Pyrola rotundifolia* L.), яловець

звичайний (*Juniperus communis* L.), ожика волосиста (*Luzula pilosa* (L.) Willd.).

Під час обстеження території проектного заказника було виявлено 3 види, занесені до Червоної книги України (2009) – шафран Гейфеля, коручку широколисту (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz), плаун колочий (*Lycopodium annotinum* L.). До малопоширених видів відносяться хвощ зимуючий (*Equisetum hyemale* L.). Рідкісними і не зовсім типовими для даних умов є рівноплідник рутвицелистий (*Isopyrum thalictroides* L.), печіночниця звичайна (*Hepatica nobilis* Mill.), зубниця залозиста (*Dentaria glandulosa* Waldst. Et Kit.). До видів із лімітуючими чинниками розвитку відносяться види, популяції яких постраждали від меліорації – багно звичайне (*Ledum palustre* L.), буяхи (*Vaccinium uliginosum* L.). Видами-кальцієфілами, популяції яких приурочені до рендзин, є переліска багаторічна (*Mercurialis perennis* L.), мерингія трижилкова (*Moehringia trinervia* (L.) Clairv.).

Велику загрозу для ценопопуляції шафрана Гейфеля складають агресивні віолентні види, зокрема, ожина шорстка (*Rubus hirtus* Waldst. et Kit.), яка швидко поширюється у розріджених деревостанах, довгокореневищні та дерновинні злаки, які просуваються углиб лісу з узлісних частин. Також у кв.10 (вид. 4, 5) помічено загрозливе явище швидкого поширення сосни Банкса (*Pinus banksiana* Lamb.), та її агресивне природне поновлення на дюнах. У подальшому цей вид повинен бути виведений зі складу насадження.

Характеристика рослинності. Рослинність обстежених кварталів представлена мозаїчним набором лісових угруповань, які сформувалися у відповідності до типів ґрунту. Описи та синтаксономія рослинності цієї території проведена нами з використанням еколого-флористичної класифікації та методу Ж.Браун-Бланке (1964), оскільки регіон Малого Полісся є білатеральним і в перспективі дані з обох частин регіону – української та польської – повинні бути співставимими. Окрім того, саме ця методика використовується для ідентифікації біотопів європейських екомереж, в останні роки застосовується вона також і в Україні.

Більшу частину кварталів Чорного лісу займає типовий для рендзин Малого Полісся грабово-дубовий ліс середньоєвропейського континентального типу *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* Tracz. 1962. Щоправда, близьке залягання пісків та мергелю вносить корективи у набір характерних для цієї асоціації видів. Фрагментарно поблизу потоків та підмоклих ділянок формується перша фаза чорнопорічкової вільшини *Ribeso nigri-Alnetum* Sol.-Górn.(1975) 1987 Вздовж потоків тут формуються також угруповання асоціації *Ficario-Ulmetum minoris* Кнарп 1942 em. J. Mat. 1976.

Найбільш характерними для піщаних ґрунтів тут є соснові ліси асоціації *Leucobryo-Pinetum* Mat. (1962) 1973, місцями тут можна побачити також фрагменти асоціації *Quercu roboris-Pinetum* (W.Mat. 1981) J. Mat. 1988 . Одним із найцікавіших типів лісів цієї частини Малого Полісся є пухнастоберезові ліси, які можна зарахувати до асоціації *Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis* Libbert 1933. Формуються вони на торфово-болотних глейових ґрунтах з невеликим шаром торфу. Пухнастоберезові болотні ліси

назагал слабо досліджені в Європі, тому їх наявність на території проєктованого загальнодержавного заказника є додатковим аргументом на користь заповідання цієї території.

Характеристика фауни. Птахи є найбільш різноманітною у видовому відношенні та численною групою хребетних тварин на території проєктованого заказника. Найбільш численними птахами є горобець хатній (*Passer domesticus*), горобець польовий (*Passer montanus*), шпак звичайний (*Sturnus vulgaris*), синиця велика (*Parus major*), щиглик (*Carduelis carduelis*), грак (*Corvus frugilegus*), дрізд чорний (*Turdus merula*), д. співочий (*T. philomelos*) та інші. Звичайними представниками групи хижих птахів є яструб малий (*Accipiter nisus*), канюк звичайний (*Buteo buteo*), лунь очеретяний (*Circus aeruginosus*). Ряд Лелекоподібні представляють чапля сіра (*Ardea cinerea*) і лелека білий (*Ciconia ciconia*). Можна зустріти кілька видів дятлів: малого (*Dendrocopos minor*) і звичайного (*Dendrocopos major*). З плазунів зустрічаються: ящірка прудка (*Lacerta agilis*), я. живородна (*L. vivipara*), вуж звичайний (*Natrix natrix*), гадюка звичайна (*Vipera berus*), веретільниця ламка (*Anguis fragilis*). Численною є білка звичайна (*Sciurus vulgaris*), часто трапляється. Високою є також численність різноманітних мишоподібних гризунів. З ряду Хижі (*Carnivora*) найчастіше можна зустріти лисицю звичайну, борсука, куниця лісову й кам'яну і ласку. З ряду Комахоїдні найбільш відомими широкому загалу є їжак звичайний (*Erinaceus europaeus*) і кріт звичайний (*Talpa europaea*). З ряду Ратичні зустрічаються козуля звичайна (*Capreolus capreolus*) і кабан звичайний (*Sus scrofa*).

Наукове значення даного об'єкту. У ботанічному відношенні обстежена територія є унікальною з огляду на те, що тут знаходиться найпівнічніша популяція шафрана Гейфеля в Україні. Параметри популяції та її вік вказують на те, що це природна диз'юнкція ареалу шафрана Гейфеля, викликана фітоісторичними подіями. Докладніші наукові та палінологічні дослідження повинні встановити час появи цього рідкісного монтанного виду на рівнині. Інший факт, що складає неабияку наукову цінність для ботаніків – типи лісових фітоценозів, до яких приурочені цепопуляції шафрану. Вологі підтипи широколистяних лісів, а надто участь вільхи клейкої та сезонне підтоплення – все це не відповідає екологічним вимогам шафрану у межах гірських локалітетів. Саме тому у даному місці утворився своєрідний ботанічний феномен високої наукової, соціологічної та естетичної цінності.

Характер використання природних ресурсів. Територія знаходиться у межах державного лісового фонду, що створює відчутну загрозу ценопопуляції шафрану Гейфеля (*Crocus heuffelianus* Herb.) регулярними лісогосподарськими заходами, які проводяться в весняний, літній та осінній період. Також на стан популяції шафрана впливають прочистки придорожніх смуг, які проводять дорожні служби. Обстежена територія повинна бути включена до мережі природо-заповідних територій України та Львівщини зокрема, у статусі ботанічного заказника загальнодержавного значення.

Основними вимогами до режиму охорони цієї території є:

- збереження у природному стані рослинних комплексів урочища та підтримання його екологічних параметрів;
- заборона осушення боліт і озер у басейновій частині, до якої належить урочище;
- контроль забруднення повітря та земель навколо урочища;
- постійний моніторинг стану популяції шафрану Гейфеля.
- заборона проведення будь-яких рубок у весняний, літній та осінній час за виключенням санітарних.

У зв'язку з вищенаведеним, просимо розглянути питання щодо надання дозволу та погодження про створення ботанічного заказника загальнодержавного значення «Малополіський шафран» орієнтовною площею 500га, який буде розміщений на території Великомоствівського лісництва ДП «Жовківське лісове господарство» в кварталах 1-15, без вилучення лісових насаджень у користувача, за межами населеного пункту м. Великі Мости, Великомоствівської міської ради Сокальського району Львівської області.

До звернення (клопотання) додаються такі матеріали:

Картосхема територій, запропонованих до заповідання та для додаткового дослідження.

Прийнято на XXIV сесії VII скликання
Сокальської районної ради Львівської області
12 грудня 2017 року